

Fokus på pedagogik
FUISM 2013-03-11

Att skapa rum för reflektion

En pedagogs reflektion över sin pedagogiska praktik

Hedvig Bruzæus
Postmuseum

Hej!

Allt började med att vi skapade Hej! – en utställning om kommunikation och det skrivna ordet.

Presentation

”Att skapa rum för reflektion. En pedagogs reflektion över sin pedagogiska praktik” har jag kallat min föreläsning. När jag träffade Eva Cronqvist för ett samtal om våra respektive föredrag den här dagen, sammanfattade hon det jag tänkt tala om, med just dessa ord. Tack Eva!

Jag heter alltså Hedvig Bruzæus och arbetar på Postmuseum som utställningsproducent och pedagog sedan 1996. Museibanan började dock på Nordiska museet för 24 år sedan. Förutom mina kulturhistoriska ämnen har jag en bakgrund som dramapedagog. Och i drama ges reflektionen och närvaron stor betydelse och utrymme.

Hej!

Är en självinstruerande aktiv utställning med olika nivåer för att tillgodose olika människor och olika behov. Det är teori och praktik i ett – hands on och learning by doing. Utställningen består av tre rum: det gröna, det röda och det vita rummet. Rummen är löst sammanfogade, likt tågagnar. Det går bra att besöka ett eller alla tre rummen.

Hej! invigdes den 12 januari 2012. Formgivare är Unna design. Uppdraget från vår huvudman, Posten, var att skapa en bred utställning om vårt sätt att kommunicera idag. Brevet, befordrat av Posten, finns med som ett exempel på flera möjliga kommunikationsformer. Och som besökare ska man förstås få lust att använda det skrivna ordet, förmedlat av Posten.

En tydlig målgrupp för utställningen mejslades fram – en persona bestående av en pappa och två barn: Markus Lindman 39,5 med barnen Linn 11 och Alexander 9 år. Markus vill hitta på något med sina båda barn på helgerna och ska då kunna välja Postmuseum och Hej! som en lockande aktivitet.

Det första rummet är aktivt

De fyra bokstavsbornen bildar skrivarverkstäder.

H som i handstil, träna handstil på griffeltavla och med kalligrafipenna. Eller varför inte baklänges genom spegel? Barn och unga är mycket skickliga på det!

G som i att ”göra vykort”, att skapa vyer på framsidan om man vill – annars finns färdigtryckta HEJ!-vykort för den som bara vill skriva en hälsning på baksidan. Eller vill dekorera ett redan färdigtryckt HEJ!.

S som i att skriva brev, på skrivmaskin till exempel! Här kan man också lära sig att vika brev och på så vis ”slippa” kuvertet.

K som i krypto och chiffer för den hemliga kommunikationen. Och för den som vill klura lite.

Till varje bokstavsbord finns en inspirationsaffisch om handstilens historia, om vykortets, brevets och chiffrets bakgrund och historia.

Väggarna är fyllda av vår tids tecken, globala tecken och tecken genom tiderna. Här följer sig dessutom en aktivitet, en rebus att lösa.

En interaktiv projektor fungerar som en extra ”lätt-att-ta-till-sig-aktivitet” för den som har lite svårt att koncentrera sig och kanske inte i första hand vill slå sig ned vid bokstavsbornen. Eller en spännande utmaning för mormor och farfar som kanske aldrig provat en sådan. På helgerna kan man se barn sitta vid skrivmaskinerna, medan de vuxna utforskar den interaktiva projektorn.

Det röda rummet är rum för lugn och reflektion

Rummets röda väggar omsluter. Här finns en soffa att sjunka ned i. Brev från kända personer finns att läsa.

Här kan man sitta mitt emot varandra i tågsäten vid fönster och kommunicera utan ord med hjälp av handalfabetet, ordcharader och minspel. I ljuset från fönstren kan samtalet få fint fäste. Eller läsa KamratPosten, om man inte kommunicera alls.

Brevskriverskorna Rebecka, Ida, Berenike och Berenike samt Julia finns att lyssna till. Ellen och Simon, 12 år, är reportrar i verkligheten och intervjuar forskaren Arne Jarrick om kommunikationens fem steg. Människan lär sig tala, teckna och meddela sig, trycka böcker,

ringa i telefoner, använda dator, paddor, smarta telefoner...ja allt det där vi i dag är så förtrogna och till och med beroende av.

Det vita rummet avslutar Hej!

Här berättar vi om vad du behöver för att du slutligen ska kunna skicka ditt brev. Just det ja, ett frimärket! Ett litet kvitto på erlagd avgift, som också är ett fönster mot världen. Rummet handlar om den moderna frimärksproduktionen.

Med väggar inspirerade av frimärksgravyr har rummet en undersökande atmosfär – som ett laboratorium. Du kan läsa digitala böcker i touchbordet om hur Posten trycker alla svenska frimärken, samt numera även alla danska. Titta på gravyr i mikroskåp, prova känslan av gravyr, undersök frimärken med förstoringsglas. Och få veta mer om Postens detektivarbete när det gäller frimärksförfalskning.

Den pedagogiska arbetsprocessen tar vid

Utställningen, med sina ljusa luftiga rum, fanns nu. Den vilade lugnt på sina egna fästen och behövde egentligen ingen ciceron.

Och det gav plötsligt nya möjligheter och utrymme för den fria tanken. Varför inte skapa mentala rum för reflektion? De fysiska rummen fanns ju redan – och inspirerade till det.

Varför inte lyfta fram samtalet, dialogen i utställningen? Låta reflektionen få ta plats?

Utställningens ”självständighet” gav förutsättningar för ett nytt pedagogiskt utvecklingsarbete, och kanske främst ett nytt förhållningssätt. Det öppnade sig ett gyllene tillfälle till samtal, dialog och kommunikation. Jag som pedagog skulle, med andra ord, inte bara prata en massa själv. Eleverna skulle bli medskapande och dialogen skulle föras av oss tillsammans.

Vad gjorde vi då? Vi slog oss ned i en ring i vårt mullvadsgrå entrérum under kulörta lampor i taket och gjorde det som vi människor alltid gjort och velat göra: vi kommunicerade.

Ringan blir arenan och vi stänger dörrarna för att energin inte ska försvinna ut ur rummet. Vi sitter tillsammans i ett inledande, reflekterande samtal i maximalt 20 minuter. Ibland blir tiden kortare beroende på elevernas behov och dagsform. Men målet är 20 kvalitativa minuter. Tiden är aldrig avgörande, utan det som sker i samtalet.

Och här kommer också det som är svårt fram. Vad är kvalité, hur vet jag att jag når fram? Vad vill jag att de faktiskt ska ha med sig efter besöket? Och hur ska jag kunna mäta att jag lyckats? Och är det intressant? Hur ser den kunskap ut som eleverna får med sig av ett besök i utställningen?

Nu känner jag starkt att jag ju inte bara kan stå här och föra monolog om kommunikation, utan att vi faktiskt kommunicerar!

Workshop/bikupa 1: Vad är kommunikation?

Uppgift: Tala i fem minuter med din stolsgranne om vad begreppet kommunikation är för dig? Tänk brett!

Så här svarade fem slumpvis utvalda grupper:

1. Allt är kommunikation, svårt att begränsa, flöden, arkitektur, avsikter. Missförstånd och ickekommunikation. Ex. en nätdejtt där en kvinna älskade "dejtens" sätt att skriva men inte klarade mannens dialekt irl.
2. Information vs kommunikation. Envägskommunikation eller utbyte. Allt är inte kommunikation!
3. Olika språkliga uttryck – är det verkligen kommunikation om det är envägs?
4. Kan man kommunicera med sig själv? En utställningsproducent vill kommunicera, men förstår besökaren det? Besökaren kan tala med museet, men hur fungerar det åt andra hållet?
5. Pyttipanna. Ett budskap och en tolkningsprocess – min pyttipanna är inte samma som din pyttipanna. Missförstånd är också kommunikation.

Den pedagogiska arbetsprocessen tar vid (Forts.)

Arbetet i Hej! är en fortlöpande process, där elevernas möjlighet till reflektion över sitt eget lärande och insikter i utställningen är de högt ställda målen.

Men vägen dit är ett ständigt pågående processarbete. Ingenting är färdigt utan vi fortsätter att utveckla samtalet. För att vi som pedagoger ska utvecklas och för att vi ska kunna sortera i den mängd öppna frågor som finns att tillgå, har vi inlett en workshopserie med filosofen Sofia Wrangsjö. Tanken är att undersöka om filosofin kan vara ett verktyg när det gäller att hitta essensen i samtalet. Att kanske välja två angelägna frågor och låta samtalet helt kretsa runt dessa. Att våga lita till stunden och den egna intuitionen blir utmaningen. Vi har haft workshops där vi listat intressanta frågeställningar och arbetet fortskrider.

Så här går ett besök i Hej! till praktiskt just nu

Hela besöket ska inte ta mer än en timme. Eleverna ska lämna museet nyfikna och lustfyllda. Det går dessutom utmärkt att stanna kvar och arbeta i utställningen efter timmen med pedagog. Och vi brukar dessutom rekommendera det.

I det inledande samtalet talar vi om kommunikation – men vad betyder ordet? Och vad innebär det? Hur gör vi när vi kommunicerar och hur gör du själv? Vad finns det för olika kommunikationsformer?

Det brukar utvecklas till ett glädjefyllt samtal där eleverna berättar om sin kommunikativa vardag. Det finns ett tydligt behov att berätta om sin verklighet och bli lyssnad på.

Min roll som pedagog är att:

*aktivt lyssna, utan att värdera.

*att vara närvarande i stunden.

*att kunna följa samtalstråden och följa upp den.

Jag får ständigt lära mig nya saker; om alla våra tekniska möjligheter att kommunicera till exempel. Vi brukar ställa oss frågan: ökar behovet av att kommunicera med möjligheterna? En ständigt aktuell fråga och svår att besvara.

Någon eller några i varje skolklass skriver fysiska brev.

Andra berättar om morfar och farfar som skriver brev och skickar pengar vid födelsedagar.

”Då tar jag pengarna och slänger brevet – det är lite för svårt att läsa handstilen”.

Jag kan också få veta att bin har ett speciellt sätt att kommunicera med rörelser. Eller att TV:n också inbjuder till kommunikation.

”Vi måste kommunicera annars dör vi”, sa en flicka.

”Tecken” tycks finnas i klassrummen som ett sätt att tydliggöra kommunikationen – tummen upp: Ja. Tummen ned: Nej. Klappramsor som svar på lärarnas incitament.

Många elever är duktiga på handalfabetet och intresserade av kroppsspråk.

Medan samtalet i vårt mullvardsgrå entrérum pågår dokumenterar läraren på papper och penna för återkopplingen senare i klassrummet. Många lärare fotograferar också både klassen i utställningen och utställningens olika delar.

När eleverna via sitt kroppsspråk under samtalet börjar kommunicera otålighet, delar jag in klassen i fyra grupper. De fyra grupperna sprider ut sig vid bokstavborden inledningsvis. Detta bara för att vi ska ha en ingång i arbetet. Efter en stund klappar jag i händerna och det blir möjligt att gå dit som känns intressant. Var och en får följa sitt hjärta. Målet är inte att alla ska hinna göra allt utan välja det som fascinerar och inspirerar. Lärarna och jag går runt under arbetet.

Det brukar alltid bli lite rörigt i rummet först, lite stormvarning, men snart hittar var och en något som intresserar och ett kreativt lugn lägger sig.

Allt eftersom eleverna visar tecken på nyfikenhet tipsar jag dem att gå in i det röda rummet och upptäcka det på egen hand. Och sedan kanske vidare in i det vita. Några elever är snabba och tar sig igenom allt, medan andra blir sittande kvar vid handstilsbordet hela tiden. Det är helt i sin ordning och precis som vi vill ha det.

Vi återsamlas i det röda rummet. Ett nytt reflekterande samtal inleds.

Jag ställer frågor om vad de fått veta och lära sig och eleverna berättar om vad de har gjort och hur det var.

Som till exempel: "Jag skrev brev på skrivmaskinerna och gjorde ett vykort".
"Jag var löste chiffer". "Jag lyssnade på Julia som berättade om sina brevvänner i Moskva."
"Och jag försökte läsa ett av breven, men handstilen var svår". "Vi spelade frimärksmemory och vann!" "Jag såg frimärken med skotthål"!

Vi avslutar med att sända ett meddelande med hjälp av viskleken.
Jag brukar viska "grönt" men ofta blir det ord som kommer tillbaka: "gröt".
Men har också blivit skelett, berömma och belöna.

Allra, allra sist får eleverna en liten stund att hinna prova något de inte hann.

Vi pedagoger skickar med frimärken och vykort att skriva i skolan som återkoppling.
Uppgiften är sedan att gå ut på stan och hitta en brevlåda. Matsäck äter de flesta skolklasser
och sedan är det fullt möjligt att fortsätta i utställningen på egen hand.

Jag sätter mig ned och dokumenterar samtalen i vår bok, som följer med det pedagogiska arbetet. Vi vet ännu inte exakt hur dokumentationen ska användas, men det känns intressant att följa samtalens utveckling över tid.

Workshop/bikupa 2: Vad är kunskap?

Uppgift: Tala i fem minuter med din stolsgranne om vad begreppet kunskap är för dig? Tänk brett!

Så här svarade fem slumpvis utvalda grupper:

1. Lätt säga att även allt är kunskap. Men är till exempel förmågan att andas kunskap?
Erfarenheter vs instinkter?
2. Förmåga att hantera sin omgivning.
3. F:en – fakta, förståelse, förmåga, förtrogenhet.
4. Reflektion över sätten att kommunicera.
5. Vad är egentligen syftet med utställningen HEJ?
6. Spritmuseet utgick från besökarens kunskap. Utställningen bygger på erfarenheter och besökaren ska känna igen sig.

Tack för mig. Återkom gärna om du har frågor och reflektioner!

Hedvig Bruzæus

hedvig.bruzaeus@posten.se

010-436 44 34

